

ศัภยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนปฐมอโคก จังหวัดนครปฐม

นางสาวจิราวดี ศรีสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

POTENTIALS OF BUDDHIST AGRICULTURE FOR COMMUNITY SELF - RELIANCE : A CASE STUDY
OF PATHOM ASOKE COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE

Miss. Chirawadee Srisuwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

501054

จิราวดี ศรีสุวรรณ : ศักยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเองของชุมชน : กรณีศึกษา
ชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม.(POTENTIALS OF BUDDHIST AGRICULTURE FOR
COMMUNITY SELF - RELIANCE : A CASE STUDY OF PATHOM ASOKE
COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ดร.นฤมล บรรจงจิตร,
132 หน้า.

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาศักยภาพของพุทธเกษตรกรรมในการพึ่งตนเองของชุมชนปฐม
อโศก โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรก คือเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการผลิตตาม
แนวคิดพุทธเกษตรกรรมของชุมชนปฐมอโศก ประการที่สอง คือเพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และ
มุมมองเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของสมาชิกในชุมชน และประการที่สาม คือเพื่อประเมินศักยภาพในการ
พึ่งตนเองของสมาชิกในชุมชน 5 ด้าน คือการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคม วัฒนธรรม โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ในการศึกษา
ครั้งนี้ผู้ศึกษามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ จากการวิจัยเอกสาร และจากภาคสนามโดยการสังเกต
แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มจากสมาชิกชุมชนปฐมอโศก

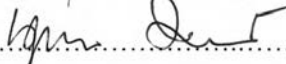
ผลการศึกษาพบว่า วิธีการผลิตตามแนวพุทธเกษตรกรรมทำให้สมาชิกในชุมชนปฐมอโศก
สามารถดำรงชีพแบบพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองในปัจจุบัน 4 สมาชิกในชุมชนได้
นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ
ศีล บุญนิยม และสาธารณโภคี ชุมชนปฐมอโศกสามารถพึ่งตนเองใน 5 ด้าน อันได้แก่ ด้าน
เทคโนโลยี ชุมชนมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติ
ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถผลิตปัจจัย 4 เองได้ มีการผลิตแบบพอเพียงเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นหลัก
และมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่าย ซึ่งเป็นการค้าที่ไม่เน้นกำไร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
ชุมชนมีแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติ โดยการทำกิจกรรมไร่สารพิษ ด้านจิตใจ
ชุมชนมีการยึดหลักศีล 5 เป็นพื้นฐาน มีการปฏิบัติธรรมและฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่ชีวิต
ที่เป็นสุข ด้านสังคม วัฒนธรรม ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เป็น "อัตลักษณ์" ตามหลักบุญนิยม
และสาธารณโภคี ที่มีรูปแบบการปฏิบัติให้มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม พึ่งตนเอง ไม่มุ่งเน้นเรื่องเงิน
หรือผลประโยชน์ส่วนตัว

การพึ่งตนเองของชุมชนทั้ง 5 ด้าน เกิดขึ้นได้จากการที่ชุมชนมีการผลิตตามหลักพุทธ
เกษตรกรรม มีการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนที่เกิดจากความศรัทธาในผู้นำของชาวอโศก และมีการ
สร้างเครือข่ายของชุมชน

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต.....จิราวดี ศรีสุวรรณ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

4789066020 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORD: BUDDHIST AGRICULTURE / SELF - RELIANCE

CHIRAWADEE SRISUWAN : POTENTIALS OF BUDDHIST AGRICULTURE FOR COMMUNITY SELF - RELIANCE : A CASE STUDY OF PATHOM ASOKE COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE. THESIS ADVISOR : NARUEMOL BUNJONGJIT, Ph.D., 132 pp.

This study investigates potentials of Buddhist Agriculture for Community Self-Reliance of Pathom Asoke Community relevant to 3 aspects. The first one is to study patterns and production process according to Buddhist Agriculture of Pathom Asoke Community. Secondly, this study attempts to analyze visions and learning process of the people in this community towards self-reliance concept. The last aspect is to evaluate how the extent of effectiveness of the community self-reliance in 5 parts; technology, economy, natural resources, mental, and society and culture. This is a qualitative research in which the researcher collected data by analyzing previous documentary research and participating in the area directly such as participant observation, indepth interview, and group discussion with people in Pathom Asoke Community.

The results reveal that Buddhist Agriculture helps all members in Pathom Asoke community sustain their lives by themselves effectively. Especially, they can rely on themselves in producing four necessary elements. By beholding on Buddhism rules, the people use Buddhism precepts, moralism and public wealth to work and live in every day life. As a result, they can rely on themselves in five aspects. The first one is technology which they can apply suitable technology by using biological fertilizer to sustain nature's balance. The second aspect is economy by producing all necessary products for human lives by intending to produce as many as they have to consume within the community the most. In addition, they transform some agricultural products in many preserving ways for consumption and trade by not paying attention on profit. The next aspect is about natural resources by having production plan which recognizing in natural balance by which managing agriculture without using insecticide. The fourth aspect is mental. They use five precepts in Buddhism as the main principle of their lives. They practice Buddhist's mediation and listen to Dharma regularly. All of these help lead them to peaceful way of living. The last one is society and culture which they have their own identity in living according to moralism and public wealth. These are commitment patterns for all members to sacrifice them for usefulness of public, have self-reliance, and never care about money or individual's benefit.

In conclusion, self-reliance of Pathom Asoke community in five aspects occurs because the community uses Buddhist Agriculture. There are learning knowledge of all members originating from their faith toward the leader and constructive network of the community.

Field of study : Human and Social Development

Academic year : 2007

Student's signature.....*Chirawadee Srisuwan*

Advisor's signature.....*Naruemol Bunjongjit*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ดร.นฤมล บรรจงจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ คอยชี้แนะแนวทาง และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด นอกจากนี้ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช ประธานกรรมการ อาจารย์ ประโยชน์ เจริญสุข และอาจารย์ เปรมใจ วังศิริไพศาล กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ อาจารย์จากสถาบันวิจัยสังคม สถาบันเอเชียศึกษา และสถาบันประชากรศึกษาทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการและประสบการณ์ตรง รวมทั้งข้อคิดต่างๆ ให้เข้าใจยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณชาวปทุมธานีทุกคนที่ให้ความดูแลช่วยเหลือ อนุเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งที่พัก อาศัย อาหาร ความเป็นอยู่ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้ศึกษาพักอยู่ในชุมชนเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ชาว NICU ทุกคนที่ให้โอกาสได้ศึกษา โดยให้ความช่วยเหลือให้แลกรแวงและให้กำลังใจผู้ศึกษาเสมอมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ ร่วมรุ่น ที่มีประสบการณ์ที่ดีร่วมกัน และคอยดูแล ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ให้แก่กันเสมอมา

ท้ายที่สุดผู้ศึกษาขอขอบพระคุณต่อครอบครัว นั่นคือ บิดา มารดา ยาย พี่สาวและน้องชาย ที่ได้สนับสนุนและให้โอกาส ตลอดจนคอยเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมา โดยเฉพาะพี่สาว นางสาว เสาวลักษณ์ ศรีสุวรรณ ที่คอยช่วยเหลือ ตั้งแต่เริ่มศึกษาจนกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงลง ได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
1.5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	4
1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	5
1.5.3 กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา.....	5
1.5.4 พื้นที่ในการศึกษา.....	5
1.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
1.5.6 การนำเสนอข้อมูล.....	6
1.5.7 ระยะเวลาในการศึกษา.....	6
1.5.8 ขั้นตอนในการศึกษา.....	6
1.6 นิยามศัพท์.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
1.8 โครงสร้างวิทยานิพนธ์.....	8
2 แนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาระแสทางเลือก.....	9

บทที่	หน้า
2.1.2 แนวคิดพุทธเกษตรกรรม.....	17
2.1.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง.....	20
2.1.4 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	25
2.1.5 แนวคิดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้.....	29
2.2 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	43
3 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนปทุมอโคก	
3.1 ประวัติความเป็นมา.....	45
3.2 สภาพทางกายภาพ.....	49
3.3 ลักษณะประชากร.....	55
3.4 หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนปทุมอโคก.....	58
3.4.1 หลักปฏิบัติการดำเนินชีวิต.....	58
3.4.2 ระบบสวัสดิการของชุมชนปทุมอโคก.....	64
3.5 ระบบการเรียนรู้ของชุมชนปทุมอโคก.....	67
3.6 การบริหารจัดการองค์กรชุมชนปทุมอโคก.....	70
3.6.1 คณะกรรมการบริหารจัดการ.....	70
3.1.2 การดำเนินงานของชุมชน.....	71
3.1.3 หลักเกณฑ์การเข้าเป็นสมาชิกชุมชน.....	74
3.7 ชุมชนปทุมอโคกและเครือข่าย.....	76
3.8 กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวอโคก.....	77
3.9 ระบบเศรษฐกิจของชุมชน.....	78
4 ผลการศึกษา	
4.1 รูปแบบและกระบวนการผลิตพุทธเกษตรกรรมของชุมชนปทุมอโคก.....	79
4.1.1 กลไกกรมไร้สารพิษ.....	80
4.1.2 การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร.....	87

บทที่	หน้า
4.2 การดำเนินธุรกิจชุมชน.....	92
4.3 การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองตามหลัก บุญนิยม.....	93
4.4 ศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน.....	96
4.5 เงื่อนไขที่ส่งเสริมศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนปฐมอโคก.....	103
5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	110
5.2 ข้อเสนอแนะ	113
5.2 ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป	114
รายการอ้างอิง.....	115
ภาคผนวก.....	122
ภาคผนวก ก.....	123
ภาคผนวก ข.....	126
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	132

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เครือข่ายหลักชุมชนชาวอโศก.....	48
2	จำนวนสมาชิก - อาคัตถะที่อยู่พักค้างในชุมชนปฐมอโศก.....	55
3	เปรียบเทียบระบบทุนนิยมกับระบบบุญนิยม.....	61

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	เครื่องหมายชุมชนปฐมอโศก.....	47
2	แผนผังเส้นทางไปชุมชนปฐมอโศก.....	52
3	แผนผังชุมชนปฐมอโศก.....	53
4	แผนผังโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนปฐมอโศก.....	54
5	แผนผังโครงสร้างการบริหารงานของชุมชนปฐมอโศก.....	71
6	แผนผังเครือข่ายชาวอโศก.....	76